

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА УСТАНОВА “ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ”**

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ГЛОСАРІЙ ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

2-ге вид., розширене і доповнене

КИЇВ – 2022

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА УСТАНОВА
“ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА СТАЛОГО
РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК
УКРАЇНИ”**

ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

ГЛОСАРІЙ ОСНОВНИХ ТЕРМІНІВ

2-ге вид., розширене і доповнене

За загальною редакцією
академіка НААН України, доктора економічних наук, професора
М. А. Хвесика

КИЇВ – 2022

Економіка природокористування: глосарій основних термінів. 2-ге вид., розширене і доповнене / [за заг. ред. д.е.н., проф., акад. НААН України М. А. Хвесика]. – К.: Державна установа “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України”, 2022. – 118 с.

Наведено базові поняття, що характеризують основні явища і процеси, пов’язані з економікою природокористування. Специфікою розробки є комплексна спрямованість, яка передбачає врахування основоположних елементів природно-ресурсного потенціалу.

Акцентовано увагу на можливостях використання і впровадження нових інструментів регулювання економічних відносин у сфері природних ресурсів. Зокрема, йдеться про такі категорії, як капіталізація, корпоратизація, сек’юритизація, що є звичними для багатьох держав, однак в Україні перебувають на стадії імплементації. Важливе місце відводиться європейським практикам тлумачення базових понять. Зокрема, значна кількість яких презентує галузеві директиви ЄС з охорони навколишнього природного середовища.

Видання буде корисним для науковців, діяльність котрих пов’язана з питаннями екології та економіки природокористування, фахівців державного управління, неурядових організацій, студентів вищих навчальних закладів, інших зацікавлених осіб.

Рекомендовано до друку вченою радою
Державної установи “Інститут економіки природокористування та сталого
розвитку Національної академії наук України”
(протокол № 5 від 26 травня 2022 р.)

Рецензенти:

Ш.І. Ібатуллін, д.е.н. проф., академік НААН;

Ю.О. Лупенко, д.е.н. проф., академік НААН;

Л. В. Левковська, д.е.н., проф.

ISBN 978-966-02-9945-0 (електронне видання)

© Державна установа “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України”, 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
А	8
Б	11
В	15
Г	23
Д	25
Е	27
З	39
І	43
К	47
Л	52
М	54
Н	57
О	61
П	65
Р	74
С	78
Т	85
У	86
Ф	88
Ч	91
Я	91
ESG	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	94
RESUME	114

ПЕРЕДМОВА

Необхідність популяризації знань про використання природних ресурсів, охорону довкілля і формування екологічного світогляду потребує систематизації теоретичних та прикладних аспектів економіки природокористування, що досліджує соціально-економічну площину залучення природного капіталу у відтворювальні процеси. Збереження середовища проживання людини є надзвичайно гострою проблемою. Для її розв'язання необхідна виважена державна екологічна політика, яка в перспективі забезпечить гармонійне існування живої та неживої природи на всій території країни, досягнення рівноваги у використанні природних ресурсів і їх відновлення для розвитку суспільства, екологічно безпечне для життя та здоров'я населення природне середовище.

У цьому контексті особливої актуальності набувають наукові дослідження Державної установи “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України” в таких напрямках: формування системи механізмів управління природними ресурсами в умовах євроінтеграційних процесів; фінансово-економічні засади регулювання природокористування; розробка системи інтегрованого управління водними ресурсами України; соціоекологічні імперативи розвитку сільських територіальних громад; екосистемні засади оцінювання збитків від забруднення навколишнього природного середовища тощо. Ці та інші наукові розробки стали теоретичною основою формулювання визначень, наведених у глосарії (словнику).

Як відомо, словники завжди відіграють важливу роль у розвитку суспільства як своєрідні провідники у складному світі явищ і процесів, котрі ми прагнемо краще розуміти. На думку А. Франса, це цілий світ в алфавітному порядку. Давніми попередниками словників вважають так звані *глоси* – пояснення окремих слів без відриву від тексту, на полях і в старовинних рукописних книгах. Глосарії – збірники *глос* – були першими та найдавнішими словниковими роботами, які не втратили своєї популярності і в наш час. Поряд з

друкованими набувають поширення електронні видання, розміщені в мережі інтернет. Особливе значення мають наукові словники, адже точне значення і розуміння термінів є надзвичайно важливим.

Цей глосарій – колективна праця науковців і фахівців Державної установи “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України”. Актуальність і необхідність його розробки пояснюється тим, що в сучасних умовах побудови в Україні незалежної самодостатньої економіки має істотно підвищуватися рівень володіння економічних знань, розуміння складних відтворюваних процесів, що відбуваються в різних сферах економіки природокористування. Словник призначений сприяти вільному використанню керівниками, спеціалістами, студентством та всіма, хто цікавиться економікою, сучасної часто вживаної та спеціалізованої термінології.

Мета цього видання – навести коротке і чітке, але ємне та доступне пояснення економічних термінів і понять, які стосуються екологічної політики, природно-техногенної та екологічної безпеки, економіки земельних і лісових ресурсів та водокористування, соціоекологічних проблем сталого розвитку. Воно містить тлумачення понад ста сучасних економічних категорій, що знайшли широке застосування в науковій та навчальній літературі.

Характерною особливістю глосарію є спроба визначення термінів, пов’язаних зі сферою природних ресурсів, у контексті фінансових та економічних процесів. З одного боку, це досить складне завдання, адже за своїм змістом та цілями зазначені сфери суттєво різняться, однак із поступальним розвитком формуються певні аспекти їх взаємодії. Зокрема, ідеться про контакт консервативного та інноваційного рівнів: перший визначається такими термінами, як податок, оренда, перероблення, другий – екосистемні послуги, капіталізація, корпоратизація тощо. Як свідчить практика, останні використовуються переважно у бізнес-середовищі, де вони є звичними та функціональними. Щодо сфери природних ресурсів, то з розвитком фінансових процесів вони поступово залучаються до обігу, зокрема у високорозвинених державах. Незважаючи на поточні проблеми, в Україні набувають розвитку новітні явища, у тому числі у сфері природних ресурсів. Терміни, що наводяться

у словнику, формують змістовні характеристики цих процесів та сприяють кращому їх розумінню. Враховуючи те, що значна частина понять є новими за суттю та прочитанням, це визначає наукову новизну і практичну цінність розробки. Крім того, важливо зазначити, що тлумачення багатьох категорій є авторськими.

Велика їх кількість відповідає офіційним визначенням законодавчих і нормативних документів України або Європейського Союзу. Разом з тим характерною тенденцією є поступове наближення українського законодавства до європейського, чому певною мірою сприяє гармонійне узгодження та взаємодоповнення вітчизняних тлумачень та країн ЄС.

Сподіваємося, що видання буде корисним для всіх, хто прагне оволодіти найновішими знаннями в галузі економічних наук, сучасними науковими підходами, розробленими колективом нашої установи, не претендуючи на повноту наведених визначень наукових термінів, а тому із вдячністю розглянемо пропозиції щодо їх удосконалення.

Авторський колектив: д.е.н., проф., акад. НААН України М. А. Хвесик; д.е.н., проф. І. К. Бистряков; д.е.н., проф. О. О. Веклич; д.г.н., проф. А. В. Степаненко; д.е.н., с.н.с. Л. В. Левковська; д.е.н., с.н.с. Г. О. Обиход; д.е.н., с.н.с. А. М. Сундук; д.е.н., с.н.с. М. В. Ільїна; д.е.н., с.н.с. А. О. Коваленко; к.е.н., пр. н.с. Д.В. Клиновий; к.е.н., с.н.с. О. А. Голуб; к.е.н., с.н.с. Колмакова В.М.; к.е.н., с.н.с. Кобзар О.М.; к.е.н., с.н.с. Ю. М. Маковецька; к.е.н., с.н.с. А. А. Омельченко; к.е.н., с.н.с. Патока І. В.; д.е.н., с.н.с. О. В. Сакаль; к.е.н., с.н.с. О. М. Сухіна; к.е.н., с.н.с. Л. О. Шашула; д.е.н., с.н.с. Ю. Б. Шпильова; к.е.н., с.н.с. Ю. Г. Чередніченко; к.е.н., с.н.с. Н. А. Третяк; м.н.с. О. В. Каленська; пров. екон. Г.М. Бирків; пров. екон. О. М. Гамзіна; пров. екон. І. С. Денисенко.